

DE PLATE

TIJDSCHRIFT VAN DE OOSTENDSE HEEMKRING "DE PLATE"

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming.

Aangesloten bij de KULTURELE RAAD OOSTENDE en het WESTVLAAMS VERBOND VAN KRINGEN VOOR HEEMKUNDE

Statuten gepubliceerd in de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en gewijzigd volgens de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 15 mei 1975 nr. 3394 en nr. 3395 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 4 december 1986 nr. 31023.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER: SECRETARIS:

PENNINGMEESTER:

REKENING:

A. VAN ISEGHEM

J.B. DREESEN

J.F. FALISE

750-9109554-54 of

IJzerstraat 1

Rode Kruisstraat 4

H. Serruyslaan 78/19

000-0788241-19

8400 OOSTENDE

8400 OOSTENDE

8400 OOSTENDE

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen.

JAARGANG 18 Nr. 2 februari 1989

VOOR DE INHOUDSTAFEL VAN DIT NUMMER, ZIE DE LAATSTE BLADZIJDE.

FEBRUARI - ACTIVITEIT

De Oostendse Heemkring "De Plate" heeft de eer en het genoegen zijn leden en belangstellenden uit te nodigen tot een avondvoordracht op

donderdag 23 februari 1989 om 20u30

in de Conferentiezaal van de V.V.F. Oostende, Dr Colensstraat 6.

Onderwerp : DE OOSTENDSE REDERIJ

De spreker : de heer Roger VENS

De sociale omstandigheden waarin onze vissers in de vorige eeuw moesten werken en leven vormen de somberste bladzijden uit de geschiedenis van de arbeid. Een verbetering trad eerst op na de eerste wereldoorlog door de stichting van de "N.V. Oostendsche Rederij".

De "N.V. Oostendsche Rederij", langs de Visserskaai "De Bond" genaamd, en in de volksmond meestal als "De Rode Vloot" betiteld, werd door tussenkomst van Edward ANSEELE als rederij gestart na de stakingen van 1920-21.

Voor het eerst kregen de vissers inspraak over hun sociale toestand. De rederij startte met twee vaartuigen maar geleidelijk aan groeide de onderneming aan tot twintig vaartuigen.

Op sociaal en technisch gebied stond "De Rode Vloot" aan de spits van de Belgische zeevisserij. De bemanning werd tegen arbeidsrisico's verzekerd en er bestond een voortgezette opleiding.

Maar wat eens een mijlpaal was voor de visserij kon na de oorlog zijn "élan" niet meer vinden en in het begin van de vijftiger jaren verdween de "N.V. Oostendsche Rederij" met stille trom... De fierheid van de werkende klasse "was" niet meer.

Ons geacht medelid, de heer Roger VENS, maakte een jarenlange studie over dit onderwerp die hij ons vanavond uit de doeken doet.

Voor de meesten van ons is dit een weinig gekende bladzijde uit het grote boek van onze visserij. Het loont dan ook de moeite dit tekort in onze "Oostendse" kennis even aan te vullen. Zoals

steeds is de toegang vrij en kosteloos, ook voor niet-leden.
Men zegge het voort en wij rekenen stellig op uw aanwezigheid.

J.B. DREESEN

EERSTE MAART - ACTIVITEIT

De Oostendse Heemkring "De Plate" heeft de eer en het genoegen zijn leden en belangstellenden uit te nodigen tot een wandelvoordracht op

zaterdag 11 maart 1989 om 14u30

Op het programma staan twee bezoeken.

Een eerste aan de BEIAARD VAN OOSTENDE die gebeurt onder leiding van Mevr. Anita DESPORT van de Oostendse vereniging "De Vliegende Klepel" die voor de technische en historische uitleg zorgt. Een demonstratie van het beiaardspel wordt gegeven door de beiaardier de heer HAUTEKIET.

Een tweede aan het ENSORMUSEUM in de Vlaanderenstraat onder leiding van de heer N. HOSTYN, stadsconservator. Dit museum is ondergebracht in de woning van onze beroemde stadsgenoot en bevat een massa zaken die tot het privé domein van de overleden meester behoorden. Door iedereen gekend, maar weinig bezocht door onze stadsgenoten, is dit een uitstekende manier om het te zien en te leren waarderen.

Bijeenkomst om 14u15 voor de ingang van de toren van het Feesten Cultuurpaleis op het Wapenplein. Alnaargelang het aantal deelnemers zal de groep in twee gesplitst worden en zullen de groepen, afzonderlijk, de beiaard en het Ensormuseum bezoeken. De deelname is vrij en kosteloos ook voor niet-leden. Zorg dat je er bij bent.

J.B. DREESEN

OVER DE FAMILIE LANSZWEERT

Uit de parochieregisters van de grote kerk, die alleen maar bewaard zijn voor de periode 1757-1796, kunnen enkele nadere gegevens gehaald worden die het artikel in "De Plate", jg. 18, nr. 1, blz. 11, aanvullen.

Waarschijnlijk was er maar één familie LANSZWEERT in die periode in Oostende.

Philippus Franciscus LANSZWEERT is de Filips vermeld onder B en tegelijk wellicht ook de Frans vermeld onder C. Hij is te Oostende geboren op 2 februari 1710 en is er overleden op 19 september 1795. Hij huwde te Oostende op 15 augustus 1758 met Henrica DE DAU, geboren te Rijsel (St. Stephanus) ca. 1731.

Andreas LANSZWEERT was een van de getuigen bij hun huwelijk en ook de peter van hun oudste kind, dat ook Andreas werd genoemd, maar na 5 weken overleed. Deze Andreas is dus praktisch zeker de vader van Philippus Franciscus en is deze vermeld onder A.

Philippus Franciscus en Joannes Baptista LANSZWEERT zijn nog 2 zonen van hetzelfde echtpaar, resp. geboren te Oostende op 17 oktober 1760 en op 25 april 1767. Alleen van Joannes Baptista werd een huwelijk gevonden te Oostende op 12 januari 1770. Het zullen deze zijn die voorkomen onder D, F en H.

R. VANCRAEYNST

DE SAKSEN EN DE VLAAMSE KUSTVLAKTE

Ve - VIIIe EEUW

door Daniël DEWULF

Het Friese recht gold ooit tot aan het Zwin, en Doornik was een tijd een verblijfplaats van de Frankische koningen. Maar wat speelde zich af aan de zowat terzijde gelaten kuststreek ?

In zijn boek Les Invasions - Les vagues germaniques (Paris 1969) zegt Lucien MUSSET over de invallen van de Saksen, de Angelen en de Friezen :

"Hun eerste noemenswaardige verschijning dateert van 286, toen de Romeinse autoriteiten Carausius ermee belastten de zee te zuiveren van de Franken en de Saksen.

...Aandacht dient te worden geschonken aan de vooruitgang in de scheepsbouw, alhoewel nog geen geperfectioneerd stadium werd bereikt. Het enig gekend schip uit deze periode, gevonden te Nijdam in 1864, op de Baltische kust van Sønderjylland, vertoont weliswaar een merkwaardige nieuwigheid (aaneengenagelde planken met ijzeren nagels), maar vertoont nog indrukwekkende zwakheden (beperkte kiel, ontbreken van een mast, enkel met roeispanten varen, beperkte afmetingen : 23 m bij 3,25 m). In de IVe eeuw is men dus veraf van de Viking-boten. Het merendeel van de tochten van Beneden-Saksen naar Bretagne volgt de kust van dichtbij, met etappes in Friesland en ongetwijfeld ook in Vlaanderen en de streek van Boulogne, dicht bij de oversteek naar Engeland... De Saksen tastten de kust af tussen de Firth of Forth en de Gironde. Op diverse plaatsen, zoals in Bretagne, poogden zij een nederzetting te vestigen die enkele sporen heeft nagelaten en die, nogal dikwijls, deze van de Vikings voorafging. Vier sectoren hebben hen bijzonder aangetrokken : de Hollandse en Vlaamse kust; de omgeving van Boulogne, het Bessin en de Atlantische kust van Gallië."

Tegen deze invallen werd door de Romeinen een verdedigingslinie gebouwd, het litus saxonicum, met forten zowel ten noorden van het Kanaal als aan de overzijde. De hoofdpост was Rutupiae (Richborough), waarvan de indrukwekkende puinen heden ten dage een openlucht-site zijn. Opgravingen hebben aangetoond dat er eveneens een versterking was in Oudenburg (Portus Epatiaci). Volgens Alec DETSICAS (The Cantiaci, Gloucester 1983) konden de forten van het litus saxonicum een piratenlanding geenszins verhinderen over zulke lange kustlijn, maar ze konden de havens en vestingen beschermen en dienen als schuiloord, of bemand worden door een lokale militia.

Over de herkomst van de Saksen vermeldt Harald VON PETRIKOVITS in de Rheinische Geschichte - Altertum (Düsseldorf 1978) :

"Germania II en Belgica II werden rond 286 aan de Noordzeekust aangevallen door de Saksen, die als zeeroovers een zelfde rol speelden als voorheen de Chauken en later de Noormannen... Over de herkomst van de Saksen, waarin begrepen de vroegmiddeleeuwse stammen, bestaan drie opvattingen. Volgens de eerste zijn de Saksen uit de Chauken voortgekomen, volgens andere vorsers hebben de Saksen de Chauken onderworpen of hebben deze laatsten zich met de Saksen verenigd, en een derde zienswijze zoekt de oorsprong van de Saksen in het noorden. In elk geval valt het Saksisch gebied rond 200 in een grote noord-zuid beweging ten zuiden van de Elbe. Hoe die beweging precies

verliep is niet helemaal duidelijk. Sagen en vroegmiddeleeuwse bronnen laten de Saksen uit het noorden komen. Ook archeologische vondsten wijzen op een uitbreiding in die tijd van Noordelber 'Altsachsen'-vormen naar het zuiden en het zuidwesten. De naam Chauken verdween sedert de 3e eeuw."

Prof. H. AMENT van de universiteit van Berlijn bevestigt dat de oorsprong van de Saksen duister is, maar wellicht het resultaat van het hergroeperen van stammen zoals bij de Franken en de Alamanen. Zij bewoonden het gebied van de monding tussen de Elbe en de Weser en de benedenloop van deze stromen.

Catharine HILLS, assistente in de archeologie aan de universiteit van Cambridge stipt aan dat het probleem zit in onze onwetendheid over wat de volken zelf verstonden onder de namen die ze zich gaven, en dat kleine en grotere groepen zich splitsten en versmolten. Hun nakomelingen, vermengd met delen van andere stammen, komen voor onder de bredere en meer vage naam "Saksen".

Het spreekt van zelf dat de Saksen, die in de IVe-Ve eeuw de zee kozen, niet dezelfde zijn als dezen in Duitsland waar Karel de Grote tegen ten strijde trok in de VIIIe eeuw.

Kenneth WITNEY in The Kingdom of Kent (Phillimore, Winchester 1982) meent dat het koninkrijk Kent gesticht werd door de Jutes, een kleine duistere germaanse stam, die voortgedreven werd door germanen uit de Lage Landen.

In The Anglo-Saxon Age (New-York 1986) oppert D. FISHER de veronderstelling dat er een verband bestond tussen de Jutes en de Franken aan de Midden-Rijn, waarvan de eerste overtochten van de Noordzee in de Ve eeuw van uit Friesland startten.

Heeft men niet eens beweerd dat de Engelse historici zich meer vragen hebben gesteld over de herkomst van de Angelsaksen en de wegen die ze zouden gevolgd hebben dan over de rest van hun geschiedenis ?

Dat de verhoudingen tussen de Romeinen en de Saksen soms allesbehalve goed waren, blijkt uit het volgende verhaal van Ammienus MARCELLINUS (1) :

"Onder het derde consulaat van Valentinianus en Valens (in 370) stak een Saksische horde de oceaan over, ging recht af op de Romeinse grens, en er volgde een slachtpartij. Nannienus, die in deze zone het bevel voerde en een lange gevechtservaring bezat, weerstond de eerste aanval. Hij stond evenwel tegenover een volk dat de dood trotseerde. Veel soldaten verloren hebbend, zelf gewond zijnde en zich te zwak voelend om nog veel veldslagen te kunnen doorstaan, lichtte hij de Keizer in die, op zijn verzoek, Severus zond, hoofd van de Milities. Geterroriseerd door het zicht van borden en adelaars, bedelde de vijand om vergiffenis en vrede. Na veel aarzeling en discussies kwam men tot een besluit dat de Staat voordeel had bij een wapenbestand. Na, luidens de inhoud van de overeenkomst, veel valide jongeren als gijzelaars achtergelaten te hebben, verkregen de Saksen toestemming ongehinderd naar hun vertrekbasis terug te keren. Evenwel, terwijl de Barbaren zonder argwaan hun terugtocht voorbereidden, werd voetvolk gestuurd naar een doorgang waarin het gemakkelijk viel de Barbaren op hun tocht te verpletteren... De ingesloten vijanden werden allen over de kling gejaagd, en niemand van hen zou ooit zijn land terugzien. Een onpartijdig rechter zou die onderneming als een perfidie veroordelen maar, bij nadere overweging, wordt

het werkelijk als onwaardig ervaren dat men van zulke gelegenheid gebruik maakt om deze bende rovers definitief uit de wereld te helpen ?"

In de geciteerde Rheinische Geschichte wordt van dit voorval gezegd dat in 370 de Saksen het zwaartepunt van hun plundertochten van het Kanaal verlegden naar de kust van Germania II, dat Nannienus de eerste inval stopte, en dat vervolgens Severus met talrijke troepen ter hulp kwam. De Saksen vroegen om vrede, gaven jonge mannen als gijzelaars, en werden in de val gelokt en uitgemoord. De strijd greep wellicht plaats in Deuso, "in Frankisch gebied".(2).

Al in het begin van de IIIe eeuw vestigden Noorse volkeren zich in Jutland, waar door de bevolkingstoename druk werd uitgeoefend op de daarverblijvende Juten, Angelen en Saksen, die op hun beurt op zeetocht gingen, om te beginnen naar de Friese eilanden, en dan verder naar de Noordzeekust. Zij stootten door naar de mondingen van de Grote Rivieren en de moerassige Vlaamse kust. In 378 werden de Romeinen in het fort van Oudenburg vervangen door gefedereerde Frankische soldaten.

Praktisch alle auteurs zijn het erover eens dat na de zware overstroming van ± 270 de bevolking van de Vlaamse duinenstrook en het poldergebied gevlucht was. In Vlaanderen bestonden in de kustzone geen dijken vóór het jaar 1000, zodat de natuurkrachten daar vrij spel hadden. In Bredene en De Haan bleven de binnenduinen bestaan en ook andere gebieden aan onze kust zouden droog gebleven zijn. Reeds in het begin van de Xe eeuw zouden rijpe schorren als schapenweide zijn gebruikt.

De eerste veldtocht van Karel de Grote tegen de Saksen in Duitsland begon in 772 en was de aanvang van een 30-jarige strijd. De heer D.P. BLOK schrijft hierover (3) :

"Wrede onderdrukkingsmaatregelen, zoals het bloedbad te Verden, en verwoestingen en deportaties op grote schaal brachten de Saksen tot het uiterste."

Het land ten oosten van de Elbe, waar de Saksen uit verdreven waren, werd aan Slavische stammen overgelaten. Meer dan 10.000 mensen werden weggevoerd, velen naar streng bewaakte kampen. In Verdun, grote verkoopplaats van slaven, werden voornamelijk Saksische vrouwen aangeboden, die zich nog niet vrijwillig hadden laten dopen (4). Vraag is of een aantal gestopt zouden kunnen zijn geweest bij de nakomelingen van de Zeegermanen in de noordelijke wildernis van West-Vlaanderen ? (cfr. SANDERUS - Verheerlijkt Vlaandre - deel I - 1735).

Over de latere invallen van de Noormannen schrijft D.P. BLOK :

"De eerste grote aanval langs de Schelde vindt plaats in 851; de Sint-Baafsabdij te Gent wordt met haar gehele archief verbrand. Ook in 852 en 859 opereren de Noormannen weer in het Scheldegebied. Meer zuidelijk komen in 850 de gouwen Mempiscus en Terwaen aan de beurt, in 860 Sint-Bertijns en weer de gouw Terwaen. In 864 stuiten de Vikingen echter in Flandris, dus in de Vlaanderengouw, op zulk verzet van de pagenses, de plaatselijke bevolking, dat ze zich terug moeten trekken."

Mag men hieruit de veronderstelling maken dat, o.a. door gemengde huwelijken van leden van Saksische, Frankische en vroegere Keltische stammen, de bevolking hier al behoorlijk toegenomen zou zijn geweest ?

Mogelijk was de Vlaandergouw, bestaande uit eilandjes en terpen in het midden van de latere kustvlakte, naar de landzijde afgeschermd door onherbergzame heiden en bossen, niet toegankelijk door het ontbreken van bevaarbare waterlopen, die in de bewegingen van de Noormannen een zo belangrijke rol speelden. Deze mening ontmoet men in De Geschiedenis van Brugge van Prof. Dr. J.A. VAN HOUTTE (Tielt 1982).

In de Geschiedenis van Vlaanderen (Brussel 1982) zegt Renée DOCHAERD in het hoofdstuk "Het ontstaan van een gewest" :

"De Noordzee-kust en de linkeroever van de Honte waren evenwel bevolkt door andere Germanen, met name de Zeegermanen, die vóór de komst van de Franken zich daar op het einde van de zesde eeuw op beperkte schaal hadden gevestigd. Zij zijn het nochtans die Vlaanderen zijn naam gegeven hebben : specialisten in de toponymie stellen vast dat de naam Vlaanderen eerst sloeg op een beperkt strookje land - het huidige polderland - aan de kust gelegen, tussen Zwin en Aa. Daar woonden de Flamen-ses. Meerdere toponiemen aan de kust tonen gelijkenissen met plaatsnamen in het gebied van Calais en aan de oevers van de Honte. Die toponiemen vindt men bovendien in gebieden bezet door Friezen, Saksen, Denen en Noren. Het woord 'Vlaming' zou afgeleid zijn van de wortel 'flam' of 'floem'. Deze term betekende in de taal der Zeegermanen, die door Tacitus 'Inguconi' genoemd werden, natuurlijke of kustmatige droge heuvels binnen het zeemoeras, dat regelmatig door de zee werd overstroomd. Het woord 'Vlaming' heeft aldus geen etnische inhoud; het slaat op een nederzettingsvorm. Algemeen wordt dus aanvaard dat deze inwoners van onze zee- en Hontemoerassen Saksen en Friezen waren... De Saksische en Friese kolonisatie langs de Vlaamse kust heeft zich dus blijkbaar gehandhaafd : ze werd zeer vroeg na de terugtrekking van de zee, d.w.z. in de achtste eeuw, door de reeds gevorderde Frankische uitzwerping achterhaald. Het vertrekpunt van deze kolonisatiebeweging lag ten oosten en ten zuiden van de Leie. Als voorbeeld van deze samensmelting kan een plaatsje bij Oostende gelden dat in het midden van de achtste eeuw met twee namen werd aangeduid. De oudste luidde 'Hervaldolugo', samengesteld op basis van een Angel-Saksische persoonsnaam, waaraan het woord 'lauha' (klein bos) werd toegevoegd; de tweede naam 'Rockashem' of Roksem toont aan dat de plaats in het bezit was van de Frank 'Hruk'".

Keren we terug naar de "Saksen", die hier langs de Friese, Hollandse en Vlaamse kust trokken. Volgens Joseph en Martine DENOYELLE-LELONG in Nos Ancêtres Anglo-Saxone (Lille 1986) hadden deze, door hun contact met de Gallo-Romeinen, heel wat vooruitgang geboekt met hun bootconstructie. Hun schepen hadden een mast en zeilen en zij konden de hoge zee op. De Deense auteur Johannes BRØNDSTED citeert in Zo leefden de Vikingen (Kopenhagen 1960 - Nederlandse vertaling Uitgeverij Hollandia 1961) dat de dichter Sidonius APOLLINARIS, bisschop van Clermont, meldde dat "de Saksen in 470 met 'bolle zeilen' terugkeren naar het vaderland"

In een recente herziene editie (Londen 1988) van het boek Sutton-Hoo : the excavation of a royal ship burial wijdt de auteur Charles GREEN een hoofdstuk aan het schip dat gevonden werd in Sutton-Hoo aan de kust van East-Anglia, maar ook aan andere schepen waaronder dit van Nydam, gevonden in Augustus 1863 (5). Verder handelt een hoofdstuk over het oversteken van de Noordzee.

Toen het voornoemd schip in Sleeswijk ontdekt werd, behoorde dit landsdeel nog aan Denemarken. Het kwam aan Pruisen na de Deens-Pruisische oorlog, en de Nydam-boot werd naar het museum van Kiel overgebracht, waar ze hersteld en gepreserveerd werd. Ze overleefde de bombardementen van de tweede wereldoorlog. Uit een studie van die bootconstructie blijkt dat het risico van schipbreuk in de Ve eeuw zeer groot moet zijn geweest. Er waren 15 roeispanten aan elke zijde, en met een brede spaan werd gestuurd.

Volgens de auteur hadden de Saksische boten vóór het einde van de VIIe eeuw geen zeil, hoewel de Saksen kennis hadden van de Romeinse handelsschepen, die dit wél droegen. Men is hier geconfronteerd met de strijdige getuigenis van Sidonius APOLLINARIS, en men dient zich toch ernstig af te vragen of de Saksen een paar eeuwen tijd nodig hadden om het voordeel van de zeilboot in te zien en zich die uitrusting eigen te maken.

Aan het voornoemd hoofdstuk werd een laatste allinea toegevoegd, bevestigend dat de boot van Sutton-Hoo, daterend van ± 600, mogelijk een zeilvaartuig was.

In het hoofdstuk dan over het oversteken van de Noordzee stelt Charles GREEN vast dat de boten van de Saksische migranten bemand werden door het hoofd van een familie- of dorpsgroep van een 30-tal roeiers en voor de rest door vrouwen en kinderen, samen een 80-tal personen, met voedsel en drinkwater. Zij kenden geen uurwerk of kompas, en de tocht tegen 3 knopen per uur in een zee gekend voor haar sterke getijden, harde wind en mist was alleszins een levensgevaarlijk avontuur. De leider zocht ongetwijfeld een veilige overtocht, en om die reden volgde hij eerst de kust van de Lage Landen. De kustlijn ter hoogte van de Oost- en van de West-Friese eilanden en van Noord-Holland liep toen merkkelijk meer westwaarts dan nu, en omgekeerd lag het droge vasteland achter de Vlaamse kust meer binnenwaarts. Trok het schip dieper zuidwaarts, dan kon de leider bij helder weer van Cap Gris Nez de witte rotsen van Dover zien en dan was hij zeker van de te volgen weg.

De schrijver oordeelt dat het toentertijd onmogelijk moet geweest zijn met een zwakke boordevolle boot rechtstreeks van Sleeswijk naar Engeland te roeien. Hij beweert dat de tocht wel twee maanden en soms meer in beslag kon nemen, en dat er contacten moeten geweest zijn met bewoners van de kuststreek voor de inslag van voedsel, het uitvoeren van herstellingen, enz. Als 's nachts aan land werd gegaan, zal de leider wellicht beschutting gezocht hebben in een inham, en dit alleszins bij een stevige bries. Solidariteit tussen de trekkende volken, die een nauw verwante taal spraken, moet er vanzelfsprekend geweest zijn. Verscheidene groepen zullen zich verenigd hebben om in Engeland aan land te gaan. Urnen en broches van het Saksische type werden dan ook gevonden in predominant door Angelen bewoonde gebieden aan de Engelse oostkust, en veeleer hun afwezigheid zou verwondering moeten wekken.

Een aantal Angel-Saksen leefde al in Groot-Brittannië vóór de terugtrekking van het Romeins veldleger in 408. Zij dienden daar in dit leger en hadden in de meeste gevallen hun vrouw bij zich. Bedreigd door een inval van de Picten in de eerste helft van de Ve eeuw, huurden de Britse machthebbers Saksische huurlingen om het verlies van de Romeinse troepenmacht op te vangen. Eenmaal de bedreiging van de Picten voorbij, gaven de Angel-Saksen zich

rekenschap van hun macht. Zij rebelleerden en dan volgden verdere migraties van over zee (6).

In het noorden van Gallië werd, naar Joseph en Martine DENOYELLE-LELONG in hun hiervoren geciteerd werk, onder de Saksische koning FRIEDGARD (380-438) een rijk gesticht dat Walland werd genaamd. Het vroeger gebied van de Menapiërs noemen de auteurs overzichtelijkshalve zelf Walland-Noord, dat naar hun mening de streek omvatte tussen Zeeland, de kust en de Schelde en zuidelijk het Kortrijkse. Walland-Zuid slaat dan op de vroegere streek van de Morinnen en bestond uit nederzettingen in Boulogne en Ponthieu, alsmede de streken rond Amiens en Beauvais, het Pays de Caux en het Bessin. In Walland verbleven ook nog kernen van Keltische stammen. De auteurs bevestigden schriftelijk dat zij, in het begin dat zij hun opzoeken deden, niet altijd noteerden in welk werk ze hun inlichtingen inwonen. Zij wijzen er echter op dat Walland een term schijnt te zijn geweest die de Saksen gebruikten om Gallië aan te duiden, waarbij de latijnse G werd omgezet in de germaanse W. Léon FLEURIOT, professor aan de universiteit van Rennes, vermeldt in Les Peuples du Nord de la Gaule (uitgave 1980) dat de militaire woordenschat van het noorden van Frankrijk geermaniseerd werd, en als voorbeelden citeert hij hoe werra ('guerre') het latijn bellum verving, hoe warda garde gaf en wahta guetter.

J. en M. DENOYELLE-LELONG verwijzen naar Godefroid KURTH in zijn boek Clovis waarin hij, sprekend over de Saksen, vaststelde "dat het niet veel scheelde of dat dit volk, de Franken en zijn rivalen vóór zijnde, zelf de verovering maakte van Gallië". Die auteurs hebben ook nog een genealogische stamboom uitgewerkt in verscheidene tabellen. De vertakkingen leiden voor onze streek o.a. via de "forestiers" naar de graven van Vlaanderen (7). Zij bevatten heel wat gissingen, bv. waar voortgegaan wordt op een Saksische gewoonte om de namen van de leden van een familie te beginnen met eenzelfde medeklinker of klinker. Een sprekend voorbeeld hiervan wordt gegeven in Anglo-Saxon England van Frank STENTON (Oxford University Press 1971), waarin aangehaald wordt bv. dat de koningen van Essex daar nauwlettend over waakten: Sigered was de zoon van Sigeric, zoon van Selered, zoon van Sigerberth, zoon van Sigebald, zoon van Selefrith, zoon van Sigefrith, zoon van Seaxa, zoon van Sledda. Ooit geraakten ze op die manier tot een zoon van een van hun goden. Het christendom leidde de voorvaders van Alfred de Grote via een hele reeks naar Scaef, zoon van Noë en geboren in de ark! Men geraakte o.a. via Methusalem, Kaïn en Seth naar Adam.

De Saksen kenden een sterke verering van hun voorvaders, en een uitleg voor de heftigheid van het verzet van de Saksen tegen de christianisatie kan hierin gevonden worden dat zij er op rekenden al die voorvaders weer te zien in het hiernamaals, terwijl de missionarissen predikten dat zij in de hemel enkel dezen zouden zien die zich tot het christendom bekeerd hadden.

Het vasthouden aan het paganisme typeerde de Saksen in Duitsland tijdens de veldtochten van Karel de Grote, zoals verder uiteengezet was hun weerstand eveneens groot aan onze kust, en ook in Midden- en Zuid-Oost Engeland hielden hun heidense gebruiken lang stand. De haat van de Britse clerus voor de Saksen blijkt uit een brief van vóór 705 van ALDHELM, virtueel de stichter van de abdij van Malmesbury, bevestigend dat de priesters in Dyfydd over de Severn de "Engelsen" niet wilden vervoegen in de kerk, noch uit dezelfde borden eten.

De god van de christenen aan hun collectie goden toevoegen kwam voor de Saksen als gemakkelijk aannemelijk over, maar heel wat anders was het alle heidense tempels en idolen te vernielen. Nog moeilijker bleek dat het volksgeloof in wonderbare krachten ter bevordering van goede oogsten en tegen kwade geesten uit te roeien.

De botsing met de Franken was onvermijdelijk. Steeds naar J. en M. DENOYELLE-LELONG veroverde Chlodion II, koning van deze laatsten, Walland-Noord en Ponthieu in 438 en Walland-Zuid in 439.

Prof. Michel ROUCHE zet in een artikel La christianisation des pays au nord de la Somme in het Jaarboek 1981 van De Franse Nederlanden uiteen hoe de evangelisatie geschiedde in twee fazen, namelijk eerst in het binnenland bewoond door Gallo-Romeinen en Franken, deze laatsten officieel christen maar praktisch heiden, en later aan de kust bij de Saksen wie de Romeinse wereld volslagen onbekend was, en waarvan het economisch leven gericht was naar de zee en die weinig of geen contact hadden met de bewoners van het binnenland.

In 641 werd Sint-Elooi belast met het bekeren van een immens gebied, want hij moest dopen "de Vlamingen, de Antwerpenaren, de Friezen en de Sweven van Kortrijk, alsmede de barbaren aan de kant van de zee". Daar werd hij slecht ontvangen, en aangezien hij de gewoonte had de heidense tempels te vernietigen en aan hun gebruiken, in het bijzonder aan de dansen en feesten van de zomerzonneward, een einde te stellen (8), ontmoette hij massaal oppositie. Hij kreeg heftige beledigingen naar het hoofd geslingerd en doodsbedreigingen met de woorden: "Ga weg, smerige Romein, gij hebt mooi altijd maar onze spelen te misprijzen en ons onze gebruiken te ontnemen, wij zullen toch altijd onze plechtige feesten blijven vieren zoals wij altijd deden en niemand kan ons deze oude en vreugdevolle spelen verbieden". Missionarissen van de latijnse taal werden al door de Franken teruggedreven, des te meer werd dit gedaan door Friezen en Saksen. Rond 650-660 lijkt de evangelisatie in het binnenland bewoond door de Franken voltrokken te zijn en dan begon pas, bijna een eeuw later, de bekering van het noordelijk maritiem gedeelte.

Om verder Prof. ROUCHE te volgen, die tweede fase van de evangelisatie werd rond 650 gestopt door de taalbarrière. Sint-Elooi duidde Mommelin aan als zijn opvolger "omdat hij de twee talen kende". Na 660 trok deze over de Aa en stichtte het oud klooster "Oudmonster" (later "Sint-Mommelin") tussen de moerassen en het bos. In de streek van Boulogne richtte Wolmer, een Saks waarvan de ouders zich bekeerd hadden, op zijn gronden te Silviacus, een klooster op dat thans Samer heet. In 688 ontving hij Chaedwala, koning van Wessex, die hij onderrichtte in de christelijke leer. De andere missionarissen geraakten nu sneller vooruit dank zij hun kennis van de cultuur en de taal van de bewoners, en Winnok stichtte Bergen en Wormhoudt in 694-695 en stierf in 715, wellicht enkele jaren na Wolmer, zonder hinder te ondervinden, alhoewel hij Bretoen was. Dan begon de christening van Vlaanderen, en de haven van Quentovic, die het voornaamste verbindingspunt was tussen de Angel-Saksen van het vasteland en dezen van Engeland, was gekerstend op het einde van de VIIe eeuw.

Saksische nederzettingen kan men bv. herkennen aan de beëindiging van plaatsnamen op thun (doorhaag, afsluiting, wat het Engels woord "town" geleverd heeft), en men vindt deze niet alleen rond

Boulogne (Fréthun, Wadenthun, Landrethun, Raventhun, Offrethun, Conincthun, Terlincthun, Alincthun, Baincthun, Verlincthun) (9), maar ook in Normandië. Een kaart met Saksische plaatsnamen treft men aan in Les Vikings en Normandie (Paris 1979 - Georges BERNAGE La Colonisation scandinave en Normandie).

In het boek The South Saxons (Philmore - Chichester 1978) geeft John MC NEIL DODGON meer dan 100 plaatsnamen op tun in Sussex weer.

Het rijke Gallië zal, na de ineenstorting van het Romeins bewind, ongetwijfeld de meest attractieve pool geweest zijn voor de Zeegermanen, maar kennelijk heeft de macht van de Franken hen ertoe genoopt de weg te kiezen van de oversteek van het Kanaal en naar Engeland.

Een evenwichtige kijk op deze fase in onze kustgeschiedenis komt voor in een artikel De Franse Nederlanden : bakermat van de Nederlandse cultuur ? van de hand van Ludo MILIS, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit van Gent. Het werd gepubliceerd in het Jaarboek van De Franse Nederlanden 1987. Hij stelt o.m. :

- dat ten noorden van de lijn Montreuil- Rijsel de hoeven verspreid liggen tussen de akkers, terwijl ten zuiden ervan de hoeven liggen in de dorpskern zelf en er geen bewoning is tussenin; dit is heden ten dage nog merkbaar;
- dat die lijn overeenkomt met de vroegmiddeleeuwse taalgrens;
- dat het grote tweetalige menggebied dat ten tijde van de Germaanse vestiging aldaar moet zijn ontstaan, langzamerhand opgedeeld werd in vrijwel homogene taalgebieden, met het germaans ten noorden en het romaans ten zuiden;
- dat het gebied tussen de Canche en de Aa bepaald niet dichtbevolkt was;
- dat de haven van Quentovic aan de Canche verscheen in de late VIe eeuw en in de IXe eeuw verdween;
- dat in de tweede helft van de Ve eeuw de kuststrook open lag voor meer op zee gerichte Germanen met een Saksische meerderheid;
- dat aan de beide zijden van het Kanaal een beschaving ontstond die een groot parallelisme vertoonde : een zelfde type archeologie, een zelfde type munten, een zelfde toponymie, dus ook een zelfde taal, en een identieke economische infrastructuur;
- dat aldaar de Germaanse inplanting met Saksisch overwicht niet veel te maken heeft gehad met het binnenland;
- dat de uitvoerige literatuur, die in Engeland in de Angel-Saksische volkstaal bestond, op het continent niet in vergelijkbare mate zal bestaan hebben.

Ludo MILIS verwijst naar een stelling van de landschapshistoricus FOSSIER, die niet gelooft in het bestaan van een sedentaire bewoning vóór de IXe eeuw. Wel denkt hij dat een dorp, - en dat is dan een familie, - een of twee, hoogstens drie generaties sedentair bleef, meer dan opschoof. Vandaar ongetwijfeld het sterk antroponymisch karakter van de toponymie (persoonsnaam die op de woonst slaat).

Dat de Saksische uittocht over zee die onze kust voorbijtrok ook stop-plaatsen heeft gevestigd komt als onvermijdelijk voor, al was het maar om te schuilen bij storm of om zekere herstellingen uit te voeren, of om de voorraad zoet water aan te vullen. Dat

hier tijdelijk of voor een zekere duur niet-belangrijke nederzettingen volgden, is waarschijnlijk. Dat men er echter geen spoor van terugvindt is wellicht toe te schrijven aan de geringe bestandheid van hun woningen en stallingen, houten constructies met al dan niet delen verzonken in de grond. Zelfs de haven Quentovic heeft men (nog) niet weergevonden.

De geschiedenis van de Saksen hier ligt grotendeels geschreven in de zee, in het rusteloos keren van de golven. Het ontbreken van documenten, archeologische gegevens, enz. staat het niet toe zonder grote omzichtigheid over de "Saksen" in Vlaanderen gedetailleerde conclusies te trekken. Een vergelijking met wat gebeurd is in de ons omringende landen maakt het mogelijk zich zekere ideeën te vormen en te veronderstellen dat bepaalde analoge gevallen zich hier hebben kunnen voordoen. Die aanwijzingen zijn legstukken van een puzzel, die beslist niet helemaal ontward is.

Evenwel weze aangestipt dat in An Atlas of Anglo-Saxon England (Oxford 1981) door David HILL een kaart gepubliceerd wordt met aanduiding van vindplaatsen van sceatta's in Engeland en op het continent. Domburg en Dorestadt, verschillende plaatsen in Friesland, aan de Rijn, de Maas en de Seine komen hier op voor, maar aan onze kust enkel De Panne.

De heer Johan TERMOTE uit Koksijde signaleerde me een artikel van Georges CUMONT, getiteld Monnaies trouvées dans le Gisements côtiers de La Panne in het nummer XXI (1907) van de Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles en ook een artikel van M. VAN GANSBEKE van 1968 De Muntverzameling in de Duinenabdij. Deze laatste collectie bevat 3 zilveren sceatta's.

Deze Angel-Saksische munten werden gemaakt in Londen, Canterbury, Rochester, York en Southampton rond 690 en tot halverwege de VIIIe eeuw, en weldra ook in een aantal ateliers in Friese gebieden, van Zeeland tot Noord-Duitsland. Het tijdperk van de aanmuntiging verwijst geenszins naar de grote migratieperiode, maar naar de handel tussen Engeland en het continent, waarin de ondernemende Friezen toen wellicht de voornaamste schakel vormden.

Tenslotte weze vermeld dat S. DE COCK, M. ROGGE en A. VAN DOORSELAER in een artikel Het Archeologisch Onderzoek te Zerkegem-Jabbeke, gepubliceerd in het nr. 2 van de jaargang 1987 van Westvlaamse Archaeologica de volgende alinea opnemen nopens de vroegmiddeleeuwse bewoning van de randzone van Kustvlakte en Zandstreek :

"De opgravingen te Zerkegem brachten ook voor de eerste maal nederzettingssporen aan het licht van een Germaanse bevolkingsgroep, die op het einde of iets na de opgave van het castellum van Oudenburg (begin Ve eeuw) arriveerden. Uit de studie van het materiaal dat door de heer CROIS te Roksem werd ingezameld blijkt dat ook in deze nederzetting een IVe-Ve eeuwse bewoningshorizont aanwezig was en evenals te Zerkegem een bewoningscontinuïteit had tot in de Nerovingische tijd."

-
- (1) Opgenomen in Histoire des Pays-Bas Français - Documents (Toulouse 1974).
 - (2) Deuso zou Diesen zijn, in Noord-Brabant, dus ver van "Les Pays-Bas Français"... (Dr. P. BLOK - De Franken in Nederland - Haarlem 1979).
 - (3) Algemene Geschiedenis der Nederlanden - deel I.
 - (4) Wolfgang BRAUNFELS : Karl der Grosse (Reinbek bei Hamburg 1972).

- (5) In 1864 volgens Lucien MUSSET.
- (6) Historical Atlas of Britain - The Coming of the English (Londen 1981).
- (7) Dit werk werd voorafgegaan door een gelijkaardige studie van Didier-Georges DOOGHE in Les Saxons de Gaule, uitgegeven te Lille door de auteur.
- (8) M.i. zal hij zoiets maar gedurfd hebben onder de dekking van de macht van de Franken. Men vergelijkte met het Capitulatio de partibus saxoniam dat veel later, rond 782, door Karel de Grote werd uitgevaardigd : "Iedereen, die een bisschop, een priester of een diaken doodt, zal ter dood gebracht worden. Iedereen, die met de heidenen samenzweert of hen blijft steunen in de strijd tegen de christenen, zal ter dood gebracht worden. Elke niet-gedoopte Saks, die het doopsel weigert, zal ter dood gebracht worden."
- (9) Prof. M. GYSELING bevestigde dat de naam van de gemeenten Wenduine en Bredene aan de Vlaamse kust niets uitstaan hebben met de beëindiging op thun.

IN EEN ACHTERKEUKEN WONEN ?

door J.G. DE BROUWERE

Jacob PIETERS slentert door de Oostendse straten. De man heeft zorgen. Geen geldelijke zorgen echter : (vermoedelijk) pas in Oostende aangekomen heeft hij onmiddellijk werk gevonden, - allicht zware handenarbeid, hij is immers helemaal ongeletterd. Maar toch zijn het grote zorgen : hij heeft geen plaats "omme in te wonen". En dat beurt hem natuurlijk niet op.

In de "Cattestraete" blijft hij staan praten met een inwoner van de straat, Jacobus ASSEMAN. ASSEMAN is niet de eerste de beste : hij is poorter van Oostende en van beroep billanderman, - hij is zelfs deken van het ambacht der Vrij Billanderlieden.

ASSEMAN hoort van de hachelijke situatie van PIETERS, en vliegensvlug redeneert hij : op zijn gelijkvloerse verdieping heeft hij een voorkamer, een keuken (1) en een achterkeuken. Zo hij zijn achterkeuken aan PIETERS mocht verhuren, dan ware het allicht wat storend, de man door het huis te zien lopen. Maar dat zou toch enkele stuivers opbrengen ! En aan PIETERS doet hij een voorstel.

PIETERS zou in de "achter ceucken" komen wonen, tegen een pacht van "een gulden ter maende" en "ter expireren van synen pacht (de achterkeuken) in gelycken staet" moeten verlaten; maar "het vegen van de schauwen (is) ten laste" van de eigenaar.

PIETERS vindt dat goed. Maar ASSEMAN is een gewiekste zakenman, een man met ervaring, die een mondelinge overeenkomst niet vertrouwt, zelfs niet wanneer het om een achterkeuken gaat. Alles moet geakteerd worden door een notaris publicq. PIETERS zegt toe.

Zo gezegd, zo gedaan. De beide mannen trekken naar notaris Philips RIJCX junior, die de akte verlijdt van de pacht van een "achter ceucken van den huuse staende in de Cattestraete". De pacht gaat onmiddellijk in, - en PIETERS heeft een onderdak (2).

Dat gebeurde op maandag 20 september 1756.

(1) Ik verwijs hier naar de Antwerpse huizen, die in het Openlucht-museum te Bokrijk weder opgebouwd werden.

- (2) Het verhaal van de ontmoeting Asseman-Pieters heb ik verzonnen; Maar die twee mannen hebben mekaar op de een of andere manier ontmoet, - en mijn verzinsel is al zo plausibel als gelijk welk ander.
- (3) BRUGGE. Rijksarchief. Oud Notariaat. Fonds Van Caillie. Depot 1940. Register nr. 37B, akte nr. 221.

OOSTENDSE MUZIEKGESCHIEDENIS - XXXVII

HET SYMPHONISCH ORKEST VAN HET KURSAAL IN DE PERIODE 1852-1914 (4)

door Ann CASIER

DE BUITENLANDSE REIZEN

Het Kursaalorkest, op een zeker moment zo groot gegroeid en zo hoog in aanzien, vond dat een cosmopoliete badstad hen te klein werd. Enkele aanbiedingen naar het buitenland werden door dirigent RINSKOPF dan ook niet afgeslagen. Toch was het zeker geen gemakkelijke taak om het ganse orkest naar het buitenland te mobiliseren: in de zomer moest ieder hier op post zijn en de rest van het jaar hadden de musici hun normale beroepsverplichtingen, hetzij in scholen of andere orkesten.

Er zijn dan ook slechts enkele reizen met de hele ploeg ondernomen. Vaak trokken RINSKOPF en enkele solisten er samen op uit en gaven Belgische concerten in het buitenland met een plaatselijk orkest.

Hun eerste concertreis naar Engeland was reeds maanden op voorhand aangekondigd. "The Ostend Orchestra conducted by Monsier Léon Rinskopf" - zo titelden enkele Engelse kranten - zou optreden in Queens Hall te Londen en in nog andere Engelse steden. Het orkest van Queens Hall telde 75 muzikanten, terwijl het Kursaalorkest er 125 telde, waaronder 84 strijkers. als solisten werden: violist Eugène YSAYE, pianist Arthur DE GREEF, cellist Jean GÉRARDY en zanger Ernest VAN DYCK aangesteld (1).

De Oostendse kranten volgden de hele zaak natuurlijk van dichtbij. Het symfonieorkest vertrok met de pakketboot "Leopold II" op 31 mei 1905. Hun zes geplande concerten in Queens Hall gaven ze respectievelijk op 1, 2, 3, 6, 7 en 8 juni. Het 125-man sterke orkest bestond uitsluitend uit Belgen met als orkestsolisten: STROOBANTS (harp), E. DERU (viool), A. STRAUWEN (fluit), J. JANSSENS (altviool) en organist PETIT. De andere Belgische solisten die uiteindelijk meekwamen waren niet altijd de oorspronkelijk voorzienne maar wel: Hélène FELTESSE-OCOMBRE, César THOMPSON, Edouard JACOBS en de reeds aangekondigde VAN DYCK, DE GREEF en GÉRARDY. Van de concerten werd trouw verslag uitgebracht (2).

De concertkritieken uit de verschillende Engelse kranten werden samengevat en gebundeld uitgegeven. Dit 75-pagina's tellend boek wijst op het belang dat aan deze reeks gehecht werd, zowel in Engeland als bij ons (3).

De Times was genuanceerd en onpartijdig in haar kritiek. De attractie van het eerste concert was "La mer" van Paul GILSON. Deze compositie was reeds eerder uitgevoerd in 1897 in Crystal Palace en dus feitelijk geen eerste uitvoering meer. De Oostendse falanx had een rijke klank, hoewel de eerste violen niet te vergelijken waren met deze van de beste Engelse orkesten. Zoals de meeste orkesten van het continent hadden de hobo's een speciaal karakter

en klonken de kopers niet altijd zuiver.

Verder werden nog "Carnaval à Paris" van J. SVENDSEN, "Kol Nidrei" van Max BRUCH (met cellist Jean GÉRARDY) en de ouverture tot "Benvenuto Cellini" van Hector BERLIOZ gebracht. Dit laatste was daar trouwens het enige gekende werk van alle uitgevoerde (4).

Ook de Glasgow Herald sprak over een beperkt maar enthousiast publiek. Het orkest bracht zijn uitvoeringen vol precisie en speelde zeer gedisciplineerd. BOËLLMANS' opus 23 : "Variations symphoniques" met cellist GÉRARDY kreeg vooral de aandacht. Het korps was uitstekend in het begeleiden van een solist (5). De Westminster Gazet had vooral oog voor het enthousiasme en het prachtig samenspel (6).

Ook de Globe vindt de orkestklank prachtig, de harmonieën zeer kleurrijk, doch soms wat hard voor Engelse oren (7). De Daily Graphic dacht dat het eigenaardig was, dat het Kursaalorkest nog niet eerder tot Engeland doorgedrongen was; heel veel Engelsen kwamen het immers jaarlijks beluisteren. De snaren waren, volgens de krant, prachtig, de kopers briljant, maar de houtblazers soms nogal hard, typisch continentaal (8). Voor de Scotsman had het Kursaalorkest zijn formidabele reputatie bevestigd. De muzikanten repliceerden op de minste suggestie van hun dirigent, die twee maal teruggeroepen werd (9). Ook de Daily Telegraph apprecieerde RINSKOPF als talentvol en ervaren dirigent. Het beweeglijke orkest speelde zeer precies en zeer genuanceerd (10). De Manchester Guardian stemde er mee in dat het orkest bezield speelde, maar soms met een licht tekort aan variatie (11).

Het tweede concert, voor een talrijker publiek gebracht, telde volgende composities (12) :

- Italiaanse symphonie F. MENDELSSOHN-BARTHOLDY
- Divertissement sur 4 airs H. RABAUD
russes
- The girl I left behind me J. HOLBROOKE (onder zijn leiding)
variaties
- Alceste : recitatief & aria Chr. W. VON GLUCK
(H. FELTESSE)
- La procession (H. FELTESSE) C. FRANCK

Het derde concert bevatte BEETHOVENS zevende symfonie, in een zeer goede uitvoering, hoewel niet de BEETHOVEN die men in Londen kende. De "Marche Nuptiale" van A. DUPONT werd met orgel uitgevoerd en ook de tweede rapsodie van J. SVENDSEN stond op het programma. César THOMPSON bracht een prachtige uitvoering van het vioolconcerto van G. TARTINI, goed begeleid door het orkest.

Het vierde concert was een "fragmentenconcert". De delen zonder koor uit "Psyche" van César FRANCK werden uitgevoerd, naast symfonische fragmenten en aria's (E. VAN DYCK) uit composities van R. WAGNER (14).

De Daily News prees RINSKOPFS eenvoudige directie en zijn controle over de orkestleden. Zo'n groot orkest dwong zeker bewondering af van de Engelse pers. Ook Chewer sprak over een uitstekend en enthousiast dirigent, waarvan men soms wat meer raffinement verlangde (15).

Het Kursaalorkest liet het Londens publiek kennis maken met de symphonie in F van Théo YSAÏE onder diens leiding en Edouard DERU vergastte hen op een groots en waardig uitgevoerd vioolconcerto in E van J.S. BACH (16).

Rond dit tijdstip echter was er in Londen een overvloed aan concerten en ook het weer was er mooi, zodat er maar weinig volk kwam opdagen. Het Kursaalorkest bracht een mengsel van klassieke meesterwerken en onbekende composities van verschillende nationaliteit.

Deze kregen een expressieve uitvoering vol "spirit", dankzij een vaardige en besliste directie. De dirigent waagde zich niet aan nieuwe of vreemde interpretaties, maar zijn gewenste effecten bereikten de orkestleden die hem op handen droeg. Het orkest kon zijn voorkeur voor lichte muziek niet loochenen (17). De klassieke meesterwerken misten finesse, doch de romantische waren gewoon prachtig (18).

In Crystal Palace kwamen volgende werken aan bod (19) :

- Ouverture tot Tannhauser R. WAGNER
- Notenkrakersuite P.I. TSHAIKOWSKY
- Divertissement sur des airs H. RABAU
russes
- Tweede Noorse rapsodie J. SVENDSEN
- Valse Caprice A. RUBINSTEIN

De Daily Mail vond het Kursaalorkest één der beste van Europa, terwijl Glasgow Herald (uit chauvinisme ?) de eigen, Engelse orkesten beter achtte (20).

Bij de derde symfonie in do klein (met orgel : PETIT) van C. SAINT-SAENS werd de solopartij op twee harpen uitgevoerd. Op hetzelfde programma stond nog "Impressions d'Italie" (altviool : J. JANSSENS en cello : E. JACOBS) van G. CHARPENTIER en een pianoconcerto van E. GRIEG door Arthur DE GREEF (21). Paul DUKAS' scherzo "L'apprenti sorcier" werd met topkwaliteit gebracht, maar nog meer goedkeuring kregen de composities voor viola da gamba die E. JACOBS uitvoerde (22). Het uitstekende orkest met prachtige violen en wat dominerende kopers bestond uit individueel uitstekende musici, die echter niet altijd even goed op mekaar afgestemd waren. Het grote aantal uitvoerders werd verklaard door de zaal waarin ze normaal optraden (23).

De Engelse critici spraken mekaar soms ook tegen en zo werd de rijke koperklank en de delicate pianissimo's als uitmuntende continentale kenmerken aangehaald (24). In ieder geval waren alle grote zowel als kleine kranten en tijdschriften het erover eens dat het Oostends Kursaalorkest in Londen zeker gehoord mocht worden.

* * *

De volgende concertreis werd gepland met het Kursaalorkest vanaf 25 maart tot eind april 1913 naar enkele voorname steden van Spanje, Portugal en Frankrijk : Barcelona, Madrid, Cadix, Sevilla, Lissabon, Caïmbra, Porto, Bordeaux, Lyon, Parijs en Marseille (25).

Rondom die periode bleef in de pers het stilzwijgen heersen; er werd zelfs geen enkele reden gegeven waarom de concertreis hoogst waarschijnlijk niet doorging.

* * *

In het najaar van 1913 werd plots melding gemaakt van een buitenlands concert. Het ging om een tegenbezoek van het Kursaalorkest aan het koor de "Cricks-Sicks" (onder leiding van DUYSBURGH) te Tourcoing. Daar brachten ze, met de medewerking van het koor, een goed gevuld programma (26).

- Le roi d'Ys	E. LALO
- Till Ulenspiegel	R. STRAUSS
- Danse des morts	A. GLAZOUNOW
- Rapsodie hongroise	F. LISZT
- Nouvelle patrie (koor)	E. GRIEG
- Benvenuto Cellini	H. BERLIOZ
- Variations	P. GILSON
- Les errinyes (cello : E. JACOBS)	J. MASSENET
- Walkurenritt	R. WAGNER

Na de compositie van LISZT, vlak voor de pauze, bracht de zaal een staande ovatie. Het succesrijke concert werd afgesloten met de Brabançonne en de Marseillaise en na afloop kreeg dirigent RINSKOPF de "Palme d'Or" aangeboden.

Dit concert, niet ver van huis, was meteen het laatste optreden, op verplaatsing, vóór de inval van de Duitsers. Wat betreft hun repertorium en aantal orkestleden hoorden ze immers thuis in het Kursaal....

-
- (1) E.O., 05.02.1905.
 - (2) E.O., 31.05.1905 en 04.06.08 en 11.06.1905.
 - (3) L'orchestre du Kursaal d'Ostende à Londres, appréciations des principaux journaux anglais sur les concerts donnés à Londres par l'orchestre de symphonie du Kursaal d'Ostende, sous la direction de M. Léon Rinskopf (125 exécutants), (Oostende), 1905.
 - (4) Times, 02.06.1905, vert. in Op. cit., p. 1-2.
 - (5) Glasgow Herald, 02.06.1905, vert. in Op. cit., p. 2.
 - (6) Westminster Gazet, 02.06.1905, vert. in Op. cit., p. 2-3.
 - (7) Globe, 02.06.1905, vert. in Op. cit., p. 4.
 - (8) Daily Graphic, 02.06.1905, vert. in Op. cit., p. 6.
 - (9) Scotsman, 02.06.1905, vert. in Op. cit., p. 7.
 - (10) Daily Telegraph, 02.06.1905, vert. in Op. cit., p. 8.
 - (11) Manchester Guardian, 03.06.1905, vert. in Op. cit., p. 8-9.
 - (12) Yorkshire Post, 03.06.1905 en Daily Telegraph, 03.06.1905, vert. in Op. cit., p. 10-11.
 - (13) Times, 03.06.1905, vert. in Op. cit., p. 16.
 - (14) The Globe, 03.06.1905, vert. in Op. cit., p. 18-19.
 - (15) Daily News, 03.06.1905 en Chewer, 04.06.1905, vert. in Op. cit., p. 22.
 - (16) St. James Gazette, 05.06.1905, vert. in Op. cit., p. 24.
 - (17) Guardian, 05.06.1905, vert. in Op. cit., p. 27.
 - (18) Referee, 05.06.1905, vert. in Op. cit., p. 29.
 - (19) Daily News, 07.06.1905, vert. in Op. cit., p. 31.
 - (20) Daily Mail, 05.06.1905 en Glasgow Herald, 05.06.1905, vert. in Op. cit., p. 31 en 34.
 - (21) Daily Telegraph, 08.06.1905, vert. in Op. cit., p. 35.
 - (22) Times, 09.06.1906, vert. in Op. cit., p. 46.
 - (23) Hereford Times, 10.06.1905 en Western Post, 12.06.1905, vert. in Op. cit., p. 61.
 - (24) The Musical Standard, 10.06.1905, vert. in Op. cit., p. 61.
 - (25) E.O., 21.09.1912 en C.O., 19.10.1912.
 - (26) C.O., 22.09.1913.

HET WAPENPLEIN, 1914-18

door Norbert HOSTYN

In "La Flandre Libérale" verscheen een giftige kritiek op de tentoonstelling in de Gentse Galerij "'t Moleken", die overgenomen werd door "L'Echo d'Ostende" (5 januari 1929) :

Nettement, on a essayé de nous la faire et de nous épater par toute une mise en scène qui, disons-le tout de suite, a fait à l'artiste plus de tort que de bien; il y eut surtout, le jour de l'inauguration, le discours dithyrambique d'un soi-disant critique bruxellois qui amusa beaucoup par ses appréciations en flagrante contradiction avec le oeuvres dont il s'agissait; ceux qui l'ont entendu n'oublieront pas de si tôt cet oeil de veuve de pêcheur qui l'obséda pendant des jours, et qui est une preuve du génie de l'artiste ! Un tel panégyriste vous tue un homme plus sûrement qu'un ennemi mortel. Or. M. Jan De Clerck ne mérite pas un éreintement à rebours comme celui-là, mais, si son verre n'est pas grand, que ne se contente-t-il de boire néanmoins dans son verre ! Faire de lui le troisième Ostendais, après Ensor et Permeke, quelle farce ! Il n'atteint même pas à la cheville de ceux-là, sa place est l'ombre de ces grands noms, et c'est tant pis pour lui s'il a la prétention de partager la leur au soleil.

Je crois plutôt M. Jan De Clerck victime d'entraîneurs inconsiderés qui lui montent la tête, agitent à ses yeux des lauriers d'autrui, pour l'empêcher de dormir et le piquer au jeu jeu dangereux où il risque de perdre le peu de personnalité qui est sienne; elle s'éparpille ici en de multiples impressions accrochées au petit bonheur où à travers une voile, se distinguent d'assez subtils émiettement de palette; certaines notations délicates et quelques pastels sont d'un art discret et rêveur qui ne manque pas de charme; mais brusquement, à pieds joints, M. Jan De Clerck a sauté dans la synthèse; c'est du moins ce que prétendit son impitoyable impressario bruxellois; mais, de synthèse, nous n'avons ici que la caricature et ces types de pêcheurs silhouettés sur un décor de voiles ou de village, ne constituent que de malencontreuses imageries, sèches, maigres, minces, dépourvues d'esprit autant que de naïvité; elles tiennent cependant par leur contexture colorée, et s'il voulait réduire à des proportions plus modestes ses compositions, M. De Clerck pourrait peut-être faire oeuvre utile dans l'illustration; le procédé vide de sens est fatal aussi aux marines, genre cependant où le peintre sait se montrer évocateur quand il reste humble, quand il ne s'imagine pas, comme on tente de le lui faire accroire, qu'il n'y a qu'un Jan De Clerck au monde; alors au moins y en a-t-il un, parmi beaucoup d'autres. Tandis que maintenant...

Dat viel niet in goede aarde bij Jean LAENEN die Jan DE CLERCK een brief schreef waarin hij zijn grote verontwaardiging over het gebeurde uitdrukte (papieren J. DE CLERCK, verz. MAES).

1929

Op 26 juli hield Parijzenaar Franz JOURDAIN, Voorzitter van de Vereniging voor Auteursrechten voor Kunstenaars een voordracht in DE CLERCK's atelier. Het thema was : de auteursrechten voor een kunstenaar. Via een aankondiging in de locale pers nodigde

Jan DE CLERCK alle leden van de "Cercle International des Beaux-Arts" en van het "International Institute" uit.

In september verscheen een lang artikel over Jan DE CLERCK in "Clarté" een belangrijk tijdschrift over Schone en Toegepaste Kunsten uit Brussel. Het artikel was van de hand van Jean LAENEN.

In oktober had Jan DE CLERCK dan zijn tentoonstelling in de galerij "Etoile" te Brussel.

Hendrik BAELS en Edouard MOREAUX, Burgemeester van Oostende, waren erevoorzitters van het inrichtend comité, terwijl vice-voorzitter Jean LAENEN de praktische kant verzorgde. Op de uitnodigingen stond te lezen dat DE CLERCK "folklore" en "atmosferische effecten" toonde.

1930

In 1930, bijna 50 jaar oud, huwde Jan DE CLERCK met Marie DE SMET, de bemiddelde dochter van een immobiliënondernemer. Na de dood van haar vader was ze alleen komen te staan. Tot dan leefde Jan DE CLERCK omzeggens alleen van zijn verkoop, want onderricht gaf hij niet. Met die ene bron van inkomsten en allicht wat bijverdiensten links en rechts, had hij het dus niet zo breed. En, bescheiden als hij was, was DE CLERCK er de man niet naar om promotie van zijn werk na te lopen. Het huwelijk met Marie DE SMET gaf hem in elk geval wat meer materiële armslag; heel in het begin althans, want de crisis, de oorlog en de overstroming tenslotte zouden de DE CLERCK's erg verarmen.

Na zijn huwelijk verliet Jan DE CLERCK eindelijk het ouderlijke huis, Edith Cavellstraat 4. Hij kwam wonen in de villa van zijn echtgenote, Brusselstraat 15. De Brusselstraat had toen nog niets van haar rustig, residentiëel karakter verloren. Het pand werd in de zestiger jaren gesloopt en vervangen door een hotel ("Serge").

In de tuin van het huis werd een atelier met exporuimte gebouwd ten behoeve van de meester.

Meteen brak een rustige periode aan in het leven van Jan DE CLERCK. Hij bleef zeer productief, schilderde vooral kleine werkjes : marines, landschapjes... waarbij hij bleef experimenteren met zijn "aquapastel-techniek". Hij deed echter niet langer mee aan het locale tentoonstellingsleven, dat toen vooral in handen was van de Galerij "Studio" in de Adolf Buylstraat, een lobby rond de figuur van ENSOR. Het moet ook gezegd dat DE CLERCK's echtente sterk afkerig stond tegenover de idee dat haar man nog verder buitenshuis exposeerde.

Als dusdanig had zij ergens een nefaste invloed op Jan's verdere artistieke evolutie. Maar zelf kon DE CLERCK moeilijk van zijn werken scheiden.

Andere meesters die toen te Oostende werkzaam waren, heetten : René BUYS, A. COURMES, Jef DE BROCK, Auguste DISTAVE, Eugène-Achille GERBOSCH, Félix LABISSE, E. LAUREYNS, E. OLLIVIER, Antoine SCHYRGENS, Edmund TEMPLER, Jules COLLEN-TURNER, Gustaaf VANHESTE, Pierre VERBEKE, Emile WILKIN en uiteraard de oudere James ENSOR.

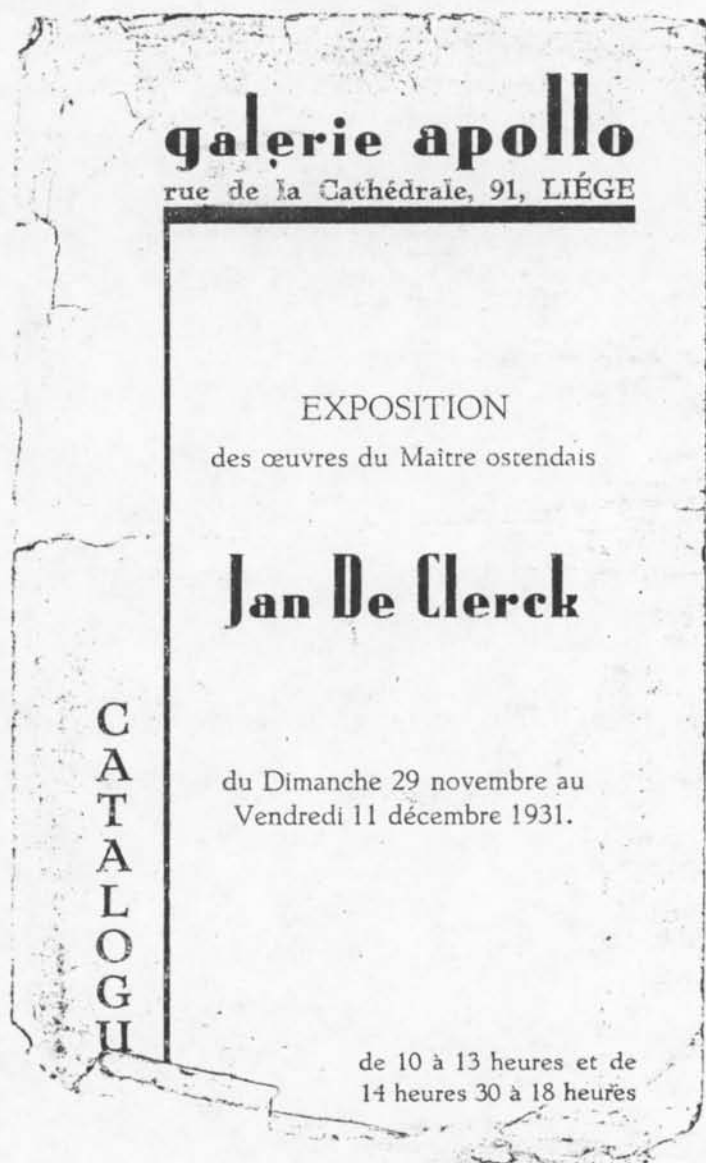
Omstreeks 1930 verscheen het boek "Ostende et le Littoral Belge", samengesteld door H. VANDEPUT. Daarin wijdde Henry DE BORMES

een korte bijdrage aan Jan DE CLERCK. Tal van foto's naar schilderijen en tekeningen van DE CLERCK versierden het 306 bladzijden dikke boekwerk. Toch wel een mooie promotie voor hem.

1931-1932

Dit waren eerder stille jaren in het leven van Jan DE CLERCK : veel werken, maar weinig tentoonstellen, weinig naar buiten treden.

Vermelden we toch een tentoonstelling in de Galerij "Apollo" te Liège in november-december 1931.

Jan DE CLERCK toonde er 45 schilderijen, waaronder "De Verleider", "Soir Antique", "Hoekje te Pontaven", "Voor de storm; Bretagne" en "Ebbe te Quiberon".

In juli 1932 hield hij een tentoonstelling in zijn atelier, Brusselstraat 15 (1).

(vervolgt)

(1) De Duinengalm, 29 juli 1932.

door Edwin LIETARD

LUDOVICUS KRELLY

De heer Ludovicus KRELLY zag het levenslicht te Bredene in 1789.

Hij was de zoon van Jozef KRELLY, geboren te Ath in 1754 en van Mary-Anna BOYDENS, geboren te Bredene in 1754.

L. KRELLY was stadswerker van beroep.

In zijn vrije tijd was hij medewerkend lid van de liefdadigheidsvereniging "La Minque" van Oostende.

Hij had gedurende verschillende tientallen jaren de taak van "Qeuteur" (ophaler van aalmoezen) op zich genomen.

In 1868 werd Ludovicus KRELLY gevierd door deze liefdadigheidsvereniging voor zijn onbaatzuchtig werk en dit ten voordele van de arme en behoeftige ouderlingen van onze stad.

Hij kreeg gedurende deze viering een medaille geschonken om zijn taak te herdenken.

De hieronder beschreven en afgebeelde medaille is deze die door bovenvermelde vereniging in 1868 aan Ludovicus KRELLY werd geschonken.

1868 MEDAILLE IN VERGULD KOPER Ø 67 mm MET OMKRANSING

R. Tekst bovenaan in 2 lijnen :

BIENFAISANCE/LA MINQUE.

In het midden gekroond wapenschild van Oostende. Onderaan tekst in 2 lijnen :

QUETEUR/Mr. Ls. KRELLY

V. Een tekst verdeeld over 6 lijnen :

RECONNAISSANCE/POUR SECOURS/AUX PAUVRES VIEILLARDS/D'OSTENDE/1868.

ARTHUR JACOBS

De heer Arthur JACOBS zag het levenslicht te Gent op 12 mei 1874.

Hij was gehuwd met Maria LAUWEREINS, geboren te Oostende op 3 januari 1880 en zij was vroedvrouw van beroep.

- Arthur JACOBS was staatsambtenaar van beroep.

De familie JACOBS was woonachtig in de Veldstraat (tegenwoordig de Jules Peurquaetstraat) nr. 93 te Oostende.

A. JACOBS werd gevierd door zijn collegas en zij bedachten hem met een zilveren medaille.

De hieronder beschreven en afgebeelde medaille is deze die Arthur JACOBS ontving als eerbetuiging vanwege zijn collega's.

MEDAILLE IN ZILVER Ø 24 mm MET BRELOK EN RING

R. OSTENDE

Gekroond wapenschild van Oostende met de beide figuren en dit alles boven 2 gekruiste palmtakbundels.

Onderaan Jh. FISCH (graveur van medaille).

V. Een tekst verdeeld over 3 lijnen :

F.E.I.H.L./A LEUR COLLEGUE/A. JACOBS

NICOLAS DEBAEDTS

De heer Nicolas, François, August DEBAEDTS zag het levenslicht te Oostende op 7 januari 1947.

Hij is de zoon van Charles, Emile, Michel DEBAEDTS, geboren te Bredene op 20 december 1914 en van Maria, Elisabeth, Léonie PROOT, geboren te Moere op 24 juli 1917.

Nicolas DEBAEDTS is gehuwd met Christiane, Marie-Louise, Antoinette MORTELE, geboren te Torhout op 12 oktober 1945.

Nicolas DEBAEDTS is koperslager van beroep zoals zijn vader, waarmee hij samen de ouderlijke smederij, gelegen op de Victoria-laan 69 te Oostende, uitbaat.

DEBAEDTS junior is een fervent karabijschutter bij een van de vele Oostendse verenigingen. Hij nam deel aan verschillende wedstrijden te Oostende.

Hij was kandidaat bij de "Kamp van Oostende in 1972" en behaalde verschillende prijzen en medailles.

De hieronder beschreven en afgebeelde medailles zijn deze die werden behaald in de wedstrijd "Kamp van Oostende" door DEBAEDTS in 1972.

1972 MEDAILLES IN VERZILVERD - EN VERGULD NIKKEL Ø 60 mm

R. Op de achtergrond een schietschijf, met rechts een schutter mikkend met een karabijn en dit naar links gericht.

V. Een tekst verdeeld over 4 lijnen :
1972/KAMP VAN OOSTENDE/DEBAEDTS/2 KATEGORIE

LOUIS VAN BRANTEGHEM

De heer Louis VAN BRANTEGHEM werd geboren te Oostende op 4 augustus 1874 en is er overleden op 90-jarige leeftijd op 23 oktober 1964.

Hij was de zoon van Petrus en Clementine VANOUTRYVE.

Hij is gehuwd geweest met Clemence ANTIERENS, geboren te Oostende op 3 augustus 1880 en er overleden op 82-jarige leeftijd op 28 december 1962.

Zij was de dochter van Auguste en Marie OCKET.

Louis VAN BRANTEGHEM was muzikant van beroep.

Als 21-jarige volgde hij les in de "Academie de Musique d'Ostende" onder leiding van professor PIERKOT.

Hij behaalde in 1895 bij een wedstrijd een "Prix d'Excellence avec distinction".

De hieronder beschreven en afgebeelde medaille is deze die aan Louis VAN BRANTEGHEM werd geschonken bij de wedstrijd in 1895.

1895 MEDAILLE IN VERZILVERD BRONS Ø 50 mm MET BOL & RING

R. OSTENDE

Gekroond wapenschild van Oostende boven 2 gekruiste palmtakbun-
dels.

- V. Een randschrift en met in het midden een tekst verdeeld over 5 lijnen :
- . ACADEMIE DE MUSIQUE D'OSTENDE .
 MR. LOUIS VAN BRANTEGHEM
 CONCOURS DE 1895/CLASSE DE COR/PROFESSEUR MR. PIERKOT/PRIX
 D'EXCELLENCE AVEC DISTINCTION

PROSPER DE KEMEL

Prosper DE KEMEL zag het levenslicht te Moere op 17 maart 1874 en is overleden te Oostende op 66-jarige leeftijd op 16 november 1940.

Hij was gehuwd met Emilie, Marie MOENAERT geboren te Kortemark op 30 juni 1872 en is overleden te Oostende op 76-jarige leeftijd op 25 maart 1949.

Prosper DE KEMEL was politieagent van beroep en zijn stamnummer was 25.

De hieronder beschreven en afgebeelde medaille is deze die Prosper DE KEMEL in dienst van het Oostends Politiekorps droeg.

MEDAILLE IN VERZILVERD BRONS Ø 41 mm MET BOL EN RING

R. OSTENDE

Gekroond wapenschild van Oostende met de beide figuren en dit alles boven 2 gekruiste palmtakbundels. Onderaan A. DISPERSYN (graveur te Oostende).

- V. 2 lauwertakken in kransvorm met binnenin een medaillon met een tekst verdeeld over 2 lijnen :
- POLICE/25

CHARLES CHEULLET

Charles CHEULLET zag het levenslicht te Oostende op 3 november 1869 en is er overleden op 73-jarige leeftijd op 14 juli 1943.

Hij was gehuwd met Mathilde, Rosalie DEBEAU, geboren te Oostende op 23 juni 1872 en er overleden op 73-jarige leeftijd op 27 september 1945.

Charles CHEULLET was politieagent van beroep en zijn stamnummer was 17.

MEDAILLE IN VERZILVERD BRONS Ø 41 mm MET BOL EN RING

R. OSTENDE

Gekroond wapenschild van Oostende met de beide figuren en dit alles boven 2 gekruiste palmtakbundels. Onderaan A. DISPERSYN (graveur te Oostende)

V. 2 lauwertakken in kransvorm met binnenin een medaillon met een tekst verdeeld over 2 lijnen :

POLICE/17

ALLE PASSAGIERSSCHEPEN, VANAF 1858, IN HANDBEREIK !

Arnold KLUDAS : Great passenger Ships of the World.
(1987, 6 dln. ill.) - 1395 F/deel (dl. 6 : 1457 F).

Een uniek naslagwerk dat ieder belangrijk passagiersschip vermeldt vanaf 1858 tot 1986. De belangrijkste gegevens over het schip en zijn geschiedenis worden bondig en overzichtelijk voorgesteld.

De delen zijn kronologisch ingedeeld : 1858-1912; 1913-23; 1924-35; 1936-50; 1951-76; 1977-1986. Delen afzonderlijk verkrijgbaar.

Om onnodige hindernissen en ongemakken te mijden, kan voor eventueel aanschaffen bij voorkeur aangeklopt worden bij :

"Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie" (V.V.I.A.),
Postbus 30, Postkantoor Maria-Hendrikaplein, 9000 Gent-12.
Tel. : (056)35.91.02. Bankrekening 068-0694290-88

E. SMISSAERT

OOSTENDSE BROUWERIJEN

De heer Charles VAN HÛELE begon met brouwerij "L'Espérance" te Bredene, Prins Albertlaan 84 rond het jaar 1875. Zijn zoon, John VAN HÛELE volgde hem in 1912 op. Hij huwde in 1913 met Hélène MAES, dochter van de brouwer MAES te Brugge.

De brouwerij met de aanpalende huizen werden in 1938 onteigend voor de bouw van de nieuwe brug Oostende-Brugge. John VAN HÛELE nam de brouwerij "Calder" over in de Frans Musinstraat te Oostende. Deze brouwerij behoorde toe aan de heer CALDER, een Schot, en werd op dat ogenblik beheerd door een engelsman die MILLER noemde. Gedurende de oorlog 40-45 staakte de brouwerij, gezien de engelse oorsprong, alle activiteit om ze na de oorlog te hernemen.

John VAN HÛELE stopte met de brouwerijactiviteiten in 1958 omdat zijn zoon Charles, brouwer, in Engeland gebleven was.

Met dank voor deze informatie aan mevr. J. BROUCKE-VAN HÛELE, kleindochter, dochter en zuster deze brouwersgeneratie.

J.B. DREESEN

EX LIBRIS :

2 nieuwe uitgaven met een Oostends tintje.....

A. Bij Uitgeverij Lannoo, Tielt verscheen van M. KERCKVOORDE "Louise-Marie van Orléans. Het vergeten leven van Louise-Marie, eerste koningin van België". Dit historisch boek dat zich laat lezen als een roman over liefde en dood verdient speciaal onze aandacht bij het 32e en laatste hoofdstuk "September in Oostende".

Het einde van een "vergeten leven" van deze populaire eerste koningin wordt daarin aangrijpend beschreven in het decor van het bescheiden gebouw in de Langestraat dat niet eens afsteekt bij de andere woningen. Wie nu in nummer 69 is geweest en vanop het heel mooi gerestaureerd plein naar boven kijkt, leest met verbeelding p. 259 "...Haar kamer ligt vooraan op de tweede verdieping. De smalle wenteltrap kan ze niet meer op. In de nok van het dak wordt daarom een katrol aangebracht, die haar, in een rieten mandje, als een hoopje ellende, naar boven hijst...". Waarom werd die doodzieke vrouw, op 39 jarige leeftijd, naar Oostende gebracht waar het in de herfst nooit gezellig was? Hoe moet een zieke in dit koude, vochtige en bar slecht weer hier op krachten komen?.... Wellicht het idee dat een zeeklimaat therapeutisch werkt, al wordt het medisch team zwaar op de korrel genomen (p. 259 e.v.).

Ontroerend zijn de pagina's over het testament en de laatste levensmomenten van een vrouw die, ondanks de ontrouw, met veel liefde, tranen en leed van haar gemaal heeft gehouden.

Haar populariteit vertolkte zich in de vele bidprentjes die achteraf werden uitgereikt (40 verschillende types!).

B. Bij dezelfde drukkerij-uitgeverij Lannoo verscheen in samenwerking met Inbel-Brussel een magistraal-fotografisch werk "De Koninklijke Serres van Laken". Auteur van deze luxe-uitgave is E. GOEDLEVEN.

Elke jaar bezoeken een kleine 100.000 mensen, in de lente gedurende een twintigtal dagen, de serres en hun prachtige verzameling bloemen en planten. Deze traditie gaat terug tot Leopold II en het boek situeert ze in de grootse, ambitieuze en urbanistische visie van de vorst.

De auteur kon dan ook onmogelijk voorbijgaan aan de vele stedenbouwkundige plannen in Oostende die Leopold II tot een goed resultaat wist te brengen.

Het is in die mate een verrijking voor de Ostendiana-historiografie, omdat het een aanvulling is van het standaardwerk van L. RANIERI "Leopold II - urbaniste" (Brussel 1973).

Voor de samenstelling van het nieuwe boek werd gebruik gemaakt van nog niet gepubliceerde documenten van de Archives Nationales in Parijs (Fonds Charles GIRAULT). Prachtig en ongekend is de tekening op p. 41 van de nieuwe tribunes voor de Wellingtonrenbaan. BEERNAERT, NORTH, DE SMET DE NAEYER en de Sjah van Perzië worden in hun juiste context geplaatst.

Droom even op p. 45 hoe Oostende er had kunnen uitzien. Het Doria Paleis van Genua en de fonteinen van het Palazzo Vecchio van Florence in 1 groots gebouw verenigd op de Avenue des Courses! Uniek op deze aardbol... maar dan mochten er geen 2 wereldoorlogen over onze stad razen.

Ivan VAN HYFTE

Bij wijze van introductie

Vanaf het einde 1977 was het een vaste, aangename gewoonte geworden in het ouderlijk huis om, rond het middaguur, samen iets te gaan gebruiken in het bekende café "Aux Trois Fontaines" dat nog steeds uitgebaat wordt in de Adolf Buylstraat. Vader Henri SMISSAERT (1899-1982) was toen reeds hoogbejaard maar nog zeer helder van geest en voor hem was het een korte, deugddoende wandeling en uitstap onder de mensen vanuit de Sint-Sebastiaanstraat langsheen het Wapenplein naar voornoemd trefpunt. Op zaterdag- en zondagmiddag vergezelde ik hen.

Aldaar werden heel wat reminescenties over het oude Oostende en haar toenmalige bewoners met graagte opgehaald. Vader Henri sprak zelden of nooit over politiek : hij leek daar voorgoed afstand van genomen te hebben, hoewel hij toch dat milieu goed kende en zelf een mooie, zeer langdurige politieke carrière achter de rug had. Zoals vele oude, wijs van jaren geworden mensen handelde hij bij voorkeur over zijn jeugd en over dat wat hen het diepst geroerd had van al : de twee wereldoorlogen.

Eens kwam het gesprek op 1914-1918 in onze stad en hij haalde heel terloops aan, dat het Oostendse weekblad "De Duinengalm", uitgegeven door de familie SMISSAERT-HOEVENAGHEL, aan deze periode een uitvoerig, erg goed gedocumenteerd en gedetailleerd feitenfeuilleton had gewijd en dat vanaf 1920 afgedrukt is geworden. Op mijn geïnteresseerde vraag verduidelijkte Henri SMISSAERT, dat zijn vader Aimé SMISSAERT (1876-1926) de bijstand gekregen had van enkele toegewijde medewerkers en informanten van wie Henri SMISSAERT zich na zovele jaren de namen niet meer kon herinneren. De teksten zijn dus in ruime mate gezamenlijk werk, maar dan wel onder supervisie en onder eindredactie van Aimé SMISSAERT zelf. Het is jammer, dat de oorspronkelijke papieren niet tot ons zijn gekomen. En tevens dat de diverse gebundelde jaargangen van "De Duinengalm", eigendom van de uitgever, verloren zijn gegaan in 1941, toen een brandbom op de drukkerij in de Sint-Sebastiaanstraat terecht kwam. En mocht er nog iets overgebleven zijn, dan heeft de grote watersnood van februari 1953 voor de totale, nu nog te betreuren liquidatie gezorgd...

Vele jaren reeds, vanaf hun ontstaan nog vóór de Eerste Wereldoorlog, waren de toenmalige Nederlandstalige katholieke Oostendse weekbladen "De Zeewacht" en "De Duinengalm" verwoede concurrenten van elkaar en elk telde een bepaald, trouw lezerspubliek. Het is waarschijnlijk en goed aan te nemen, dat Aimé SMISSAERT en zijn ploeg met het samenstellen en uitgeven van een eigen versie over "1914-1918 te Oostende" een zet met effect op het oog hadden tegen "De Zeewacht". Laatstgenoemde heeft insgelijks uitvoerige en gedetailleerde kopij besteed aan "1914-1918 : Oostende onder de Duitse bezetting" dat geschreven is door Alfons ELLEBOUDT en Gustaaf LEFÈVRE en dat trouwens kort daarop in een drie delen tellende boekvorm is uitgegeven geworden. Deze bron wordt door historici waar het past nog altijd gebruikt en waar nodig geciteerd.

Het feuilleton daarentegen van de hand van Aimé SMISSAERT en medewerkers is ongebondeld blijven sluimeren in vele kolommen van de nu vergeelde en broos geworden jaargangen van "De Duinengalm", die,

gedeeltelijk gered en bewaard gebleven, door ons niet bij name gekende personen gedeponereerd werden in de Oostendse Stadsbibliotheek, schatkamer van veel lokaal schriftelijk erfgoed.

Ons tijdschrift "De Plate" heeft thans het voornemen om uitvoerige en relevante uittreksels opnieuw onder de aandacht te brengen van haar vele lezers en lezeressen die oog en hart hebben voor wat nu voltooid verleden tijd is en niettemin gestalte geeft aan een boeiende brok Oostendse geschiedenis. Mogen wij allen er heel wat genoeg aan beleven !.....

Emiel SMISSAERT

SPIEGELBOLLEN

Iedereen kent de beroemde Antony-foto waarop we ENSOR zien in gezelschap van PERMEKE, ANTONY zelf en in de achtergrond de knecht "Gustje". De opname is in die zin merkwaardig dat ze in een spiegelbol getrokken is en quasi de hele kamer bol-vertormd reflecteert.

Maar wat waren toch die "spiegelbollen" ?

Het gaat in feite om donderballen, ook heksenballen genaamd. In de 19e eeuw hing men ze in de schouw (kleine diameters), of legde men ze op de schoorsteenmantel, of plaatste men ze op een speciale houder in de tuin.

Volgens de overlevering moesten ze dienen als afweermiddel tegen bliksem, duivel, en andere boze geesten.

Norbert HOSTYN

OVER DE OORSPRONG VAN OOSTENDE

door J.B. DREESEN

De oorsprong van Oostende wordt meestal verbonden aan de bouw van een eerste kerk, in het jaar 1071, die aan Sint-Pieter was gewijd. Als vaste bron wordt hiervoor VLIETINCK (1) aangehaald. Wij citeren deze tekst : "Iets dat minder opwerping lijdt is de bewering van denzelfden, kronijkschrijver (noot : hij spreekt hier over J. DE MEYERE) dat Robrecht de Fries - hetzij uit dankbaarheid om zijne overwinning over gravin Richildis, door hem aan de voorspraak van den Heiligen Petrus toegeschreven; hetzij op bevel van de Paus, om de moord zijn neefs uit te boeten - verscheidene kerken ter eer van dien Heilige deed bouwen of herstellen. Ook te Oostende bouwde hij eene kerk, aan den Prins der Apostelen toegewijd, ten jare 1071. 't Was de eerste kerk van Oostende". Einde van het citaat.

Als bron refereert VLIETINCK hiervoor naar : ANNALES b. 133 en DESPARS I, 211.

De eerste van deze bronnen is de ANNALES FLANDRIAE door Jacques DE MEYERE (2) en de tweede de CRONYCKE VAN DEN LANDE ENDE GRAEFSCHAPE VAN VLAENDEREN door Nicolaas DESPART van Brugge (3).

De Annales van J. DE MEYERE zijn van bij hun verschijnen in 1561 een rijke bron geweest waaruit alle echte en vermeende historicij van de Geschiedenis van Vlaanderen (OUDEGHERST, DESPART, J. MARCHANT, B. GRAMAYE, A. SANDERUS en vele andere tot in de 19de

eeuw) gul geput hebben. Bij vergelijking van de tekst van DESPART en deze van DE MEYERE bleek de eerste zijn Cronycke volledig gebaseerd te hebben op de Annales van DE MEYERE. Wij laten hem verder dan ook buiten beschouwing, om uitsluitend verder te gaan met de Annales van DE MEYERE als bron voor de eerste vermelding van Oostende.

In het begin van deze eeuw maakte Victor FRIS een analyse van de ANNALES FLANDRIAE 1561 van J. DE MEYERE (4). In deze studie van 223 bladzijden, gaat hij na welke bronnen DE MEYERE gebruikt had voor de opbouw van zijn Annales en ging hij die vergelijken met de originele, nog bestaande, bronnen.

Als conclusie van deze analyse geeft hij de raad de Annales van J. DE MEYERE nog uitsluitend te gebruiken voor de door hem geciteerde, onuitgegeven en verloren, bronnen, en voor het overige de oorspronkelijke bronnen te gebruiken.

Onze referentie naar de Analyse van V. FRIS is een eerste beoordeling naar de juistheid van de tekst uit J. DE MEYERE. Als tweede proef zijn we nagegaan wanneer de door J. DE MEYERE aangehaalde steden en plaatsen, die samen met Oostende een kerk kregen gewijd aan Sint-Pieter, voor het eerst vermeld worden bij K. DE FLOU (5) en M. GYSSELING (6). Het resultaat van dit onderzoek geven we hier weer.

Brugis (Brugge)	De Flou	843-870-944-981-1012-1046-1066-1067-1072-1087-1093
	Gysseling	840-875-892-einde 9de-1010-1012-1037
Hyprae (Ieper)	De Flou	961-1066-1070-1087-1089-1090-1093-1096-1101
	Gysseling	1066-1071-1093-1096-1119
Hulsti (Hulst)	komt niet voor	bij De Flou
	Gysseling	1139-1187-1198-1199-1203
Bergae (Bergues)	De Flou	944-981-1037-1052-1067-1068-1100-1101
	Gysseling	1037-1103-1112-1122-1158
Orscampi (Oostkamp)	De Flou	961-1089-1090-1110-1128
	Gysseling	1089-1110-1135-1153-1187
Ostende (Oostende)	De Flou	1265-1266-1267-1271-1274-1275-1276-1280-1285-1290
	Gysseling	1115 in orientale fine in Testrep (enige vermelding)
Thileti (Tielt)	De Flou	1105-1119-1128-1163-1177-1180
	Gysseling	1106-1110-1129-1217
Marlebec, apud Mald (Marlebece)	De Flou	1552, en vermeld : een niet meer bekende plaats
	komt niet voor	bij Gysseling
Zuinarde (Zwijnaarde)	komt niet voor	bij De Flou
	Gysseling	1114-1122-1123-1124-1126

Uit deze lijst blijkt dat de meeste plaatsen voor het eerst in de 12de eeuw en later vermeld worden. Dit is uiteraard een argument in contra met wat J. DE MEYERE zegt.

Volgens een tekst uit 1548 (7) werd de kerk van Oostende gebouwd op grond van de parochie van Sinte Mariekerke en moest zij hiervoor een jaarlijkse rente betalen aan de Costerij van Sinte Mariekerke. Hieruit mogen wij logischer wijze afleiden dat de kerk van Sinte

Mariakerke ouder is dan die van Oostende. De eerste vermelding van Mariakerke komt volgens K. DE FLOU voor in 1171 als S. MARIAE CAPELLA, dus nog niet als parochie. De eerste kerk van Oostende kan dan moeilijk van 1071 dateren.

Wij gingen ook nog even te rade bij CHOCQEEL, die toch de eerste was om op TESTEREP te graven naar Mariakerke, Raversijde en ook Oostende (8). Hij zegt :

- dat de bewoningssporen op Mariakerke en Raversijde regelmatig worden vanaf de 11de eeuw.
- hij geen spoor vond van de kerk van Mariakerke van voor de vloed van 1334, hij vond wel sporen van deze vloed.
- de oudste geldstukken die hij vond waren van 1185 (Philip II), 1285 (Charles II), 1312-1255 (Jan van Brabant), 1337-1387 (Guillaume van Namen).

Rekening houdende met de bovenstaande bevindingen moeten wij de verwijzing naar de tekst van J. DE MEYERE met betrekking tot de eerste kerk van Oostende in 1071 als zeer onbetrouwbaar beschouwen en, tot bewijs van het tegendeel, vermijden ze te gebruiken.

-
- (1) Vlietinck. Het oude Oostende en zijn driejarige belegering. Oostende 1897. blz. 24.
 - (2) J. De Meyere. Commentarii Sive Annales Rerum Flandricarum (Annales Flandriae 1561). Antwerpen 1561.
 - (3) N. Despars. Cronycke van den lande ende Graefscepe van Vlaenderen. Brugge einde 16de eeuw.
 - (4) V. Fris. Essai d'une analyse des Commentarii Sive Annales Rerum Flandricarum. Gent 1908.
 - (5) K. De Flou. Woordenboek der Toponomie. Brugge 1933.
 - (6) M. Gysseling. Toponymisch Woordenboek voor België etc (vóór 1226). 1960.
 - (7) R.A. Brugge. Brugse Vrije III. Nr. 15875 (voorlaatste blz.).
 - (8) A. Chocqeel. Les civilisations Préhistoriques et anciennes de la Flandre Occidentale. Brussel, 25 nov 1950. blz. 81 en verder.

DRIES MASURE EN OOSTENDE

Wie van de Plate weet meer af over Dries MASURE, geboren te Kortrijk op 18 februari 1899 en overleden te Waregem op 12 februari 1955, een man die na de Tweede Wereldoorlog te Oostende literair bedrijvig is geweest ?

We vinden hem vermeld - ongetwijfeld een getuigenis van zichzelf - als "kunstenaar-toneelliefhebber... die, als een der laatste idealisten onzer eeuw, nog geloofde in de opvoedende waarde van het toneel". Creaties van hem als Topaze van Marcel PAGNOL, en De Vader van August STRINDBERG, blijken bij wie ze meemaakte, onvergetelijk te zijn.

Vóór de Tweede Wereldoorlog nam hij deel aan alle optochten en manifestaties die in Vlaanderen voor de culturele verheffing van het volk gehouden werden. Zware oorlogsbeproevingen, die hem overigens dodelijk ziek maakten, brachten hem naderhand tot het schrijven van de romans Flavie (1947), Jan (1948) en De zonde van Cordula Fierlafijn (nooit gepubliceerd).

In Flavie wordt een ingewikkeld probleem behandeld, dat de schrij-

ver vruchteloos tracht te beredderen doch waarvan opgedane kortzichtigheid eigenlijk de oplossing is. Jan speelt zich af tijdens de bezetting en de daaropvolgende bevrijding en zuiveringen, een maatschappij waarin Jan zich niet meer kan aanpassen. De zonde van Cordula Fierlafijn is in een totaal andere tonaliteit geschreven dan de vorige werken, een roman met Uilenspiegelse spot, die, o.i. door de auteur, werd aangekondigd als "wel het geestigste boek dat ooit in Vlaanderen verscheen".

Deze boeken werden uitgegeven in Oostende, door Unica (Kerkstraat 43/a), die feitelijk zijn eigen uitgeverij was, nl. in de reeks "Het Berghutje", "waarin uitsluitend werk van Dries MASURE verschijnen zal", zoals in het kolofon van Flavie vermeld wordt. De naam "Berghutje" heeft geen uitstaans met een hut die tot onderdak van bergbeklimmers bestemd is, wel met de Unica in Oostende, waar hij zich geborgen achtte, gerust en veilig voelde in de eenzaamheid waarin de oorlog hem gedreven had. De verdeling van de uitgaven werd toevertrouwd aan "Leven en Handel" uit Kortrijk.

In "Het Berghutje" werd evenwel ook De Ezel van Buridan (1948) van de Oostendenaar Ary SLEEKs opgenomen, terwijl in het boek Jan zelfs De Eendenjacht van Hugo CLAUS werd aangekondigd. In 1948 had de jonge CLAUS (°1919) in Oostende, in Hôtel de Londres, zijn intrek genomen. Op een weddenschap met MASURE, die hij in extra-literaire kringen ontmoette, schreef hij voor hem zijn eerste roman, die evenwel elders en onder de titel De Metsiers gepubliceerd zou worden. Het boek, gedateerd "september 1948", werd immers met de Leo J. Krijnprijs bekroond, wat gereputeerde uitgeverijen begerig maakte.

De Metsiers werd als "een literaire revelatie ontvangen ("wonderkind") en als pornografie gedoodverfd ("vies kind") omwille van verwijzingen naar incest en abortus". Aldus Freddy DE VREE in de bio-bibliografie "Hugo Claus", in de Profielreeks van Manteau (1976, blz. 3). Trouwens werd ook het werk van Dries MASURE op zeer gemengde gevoelens onthaald, Flavie vooral. Het Lektuur-Repertorium schreeft erover: "rauw-realistische verhalen, waarvan één wegens de immorele inhoud verwerpelijk moet worden geacht".

Wie spreekt er vandaag de dag nog over Dries MASURE? Zijn werken zijn nochtans ver van kwalijk. In elk geval is hij van betekenis in de literatuurgeschiedenis van Oostende, inzonderheid aan de wieg van De Metsiers, "dit hevig, hartstochtelijk boek van een 19-jarige auteur", die Hugo CLAUS toen was, en, om het met Simon VESTDIJK te zeggen, "een top in de Vlaamse romankunst".

Wie kan ons nader over Dries MASURE en Oostende inlichten?

Raf SEYS

INDEX 88

Index 88 verschijnt pas in de loop van de maand FEBRUARI en niet in JANUARI zoals eerst aangekondigd.

Het werk heeft enige vertraging opgelopen, waarvoor onze verontschuldigen.

Kan besteld worden door storting van 125 ₣ op rekening 750-9109554-54 van "De Plate" met vermelding "Index 1988".

THEMATENTOONSTELLING

Van zaterdag 14 januari tot en met zaterdag 4 maart loopt in het Heemmuseum de thematentoonstelling "MUZIEK EN LIED VAN HET LICHT GENRE UIT OOSTENDE". Deze tentoonstelling sluit aan bij de reeks bijdragen over muziek en lied te Oostende die sedert februari 1988 verschijnt in ons tijdschrift.

De tentoonstelling wordt opgezet door de heer LEROY, dienstleider van de Stadsbibliotheek en auteur van de hierbovenvermelde artikelenreeks. Daarvoor heeft hij geput uit de rijke verzameling van de Stedelijke discotheek en de voornaamste vertegenwoordigers van het lichte genre komen dan ook aan bod.

De grammofoonplaten worden getoond, vergezeld van een korte tekst die dient als eerste kennismaking met de artiest. Van sommige zangers heeft de heer LEROY foto's en trofeeën kunnen krijgen die het geheel nog kleuriger maken. Tijdens de tentoonstelling zal er gelegenheid zijn om de artiesten te beluisteren daar er, uitzonderlijk, in het Heemmuseum muziek zal te horen zijn vanaf een vooraf opgenomen bandje.

De waaier van de tentoongestelde stukken bestaat tenminste uit de volgende namen : Ronny BERGS, BERTINO, Hugo DALED, J. HILLEBRANDT, GEORGETTE (Jetty VAN EYCK), CHRIS, Freddy FEYS, A. DE LAENDER, Jean JACQUES, Bert GEVAERT, KATHY en NANCY, Lucy LOES, J. LAFON, Terry LANKA, E. MARYSSE, Pete en Lucy MONTI, I. WESTERLINCK, S. SCOTT, W. VAN BAVINCKHOVE, R. VRANCX, J. WINNE en van FRECKLEFACE tot ARNO.

Een nieuw gezicht en een nieuw geluid in ons Heemmuseum.

Open iedere zaterdag van 10 tot 12 uur en van 15 tot 17 uur.

IN DIT NUMMER

- blz. 34 : R. VANCRAEYNEST : Over de familie Lanzweert.
blz. 35 : D. DEWULF : De Saksen en de Vlaamse kustvlakte Ve -
VIIIe eeuw.
blz. 44 : J.G. DE BROUWERE : In een achterkeuken wonen ?
blz. 45 : A. CASIER : Oostendse muziekgeschiedenis - XXXVII.
blz. 49 : N. HOSTYN : Jan De Clerck, kunstschilder (11).
blz. 52 : E. LIETARD : Oostendse numismatiek.
blz. 56 : E. SMISSAERT : Alle passagiersschepen, vanaf 1858, in
handbereik.
J.B. DREESEN : Oostendse brouwerijen.
blz. 57 : I. VAN HYFTE : Ex Libris : 2 nieuwe uitgaven met een
Oostends tintje...
blz. 58 : E. SMISSAERT : Oostende tijdens de eerste wereldoorlog
door Aimé Smissaert.
blz. 59 : N. HOSTYN : Spiegelbollen.
J.B. DREESEN : Over de oorsprong van Oostende.
blz. 61 : R. SEYS : Dries Masure en Oostende.

TEKST OVERNAME STEEDS TOEGELATEN MITS BRONOPGAVE

CONSTANTIN VAN EECKE (toegeschreven aan-)

Haven van Oostende tijdens het bezoek van Maria-Christina van Oostenrijk en Albert-Casimir van Polen.

BRUGGE, Provinciaal Gouvernement

VAN EECKE baseert zich in deze voorstelling duidelijk op de gravure van DAUDET naar het beroemde gezicht op de Oostendse haven van F.B. SOLVIJNS.